

Spor Temelli Sosyal Hizmet Yönlendirmesi: Risk Altındaki Çocuk ve Gençler İçin Bir Model Önerisi

Sport-Based Social Work Referral: A Model Proposal for At-Risk Children and Youth

ÖZET

Spor, risk altındaki çocuk ve gençler için çoğu zaman koruyucu bir imkân olarak görülmektedir. Ancak sosyal hizmet açısından belirleyici mesele spora katılımın kendisi değil, yönlendirme kararının hangi değerlendirme, güvenlik ve izlem koşulları altında verildiğidir. Güvenli olmayan, erişilemeyen veya çocuğun yaşam koşullarıyla uyumlu olmayan spor ortamları destekleyici bir fırsat üretmek yerine yeni dışlanma ve risk deneyimleri doğurabilir. Çalışma, spor temelli yönlendirmeyi sosyal inceleme, çocuk katılımı, güvenli spor, vaka yönetimi, kurumlararası iş birliği ve izlem ilkeleriyle yapılandırılan kavramsal bir model geliştirmeyi amaçlamaktadır. Yapılandırılmış literatür temelli kavramsal model geliştirme yaklaşımıyla tasarlanan çalışmada spor sosyal hizmeti, olumlu gençlik gelişimi, sosyal içermeye, çocuk koruma, güvenli spor ve vaka yönetimi literatürü analitik biçimde bir araya getirilmiştir. Önerilen Spor Temelli Sosyal Hizmet Yönlendirme Modeli, risk, uygunluk, güvenlik ve izlem eksenlerini ihtiyaç, güçlü yönler, erişim, çocuk katılımı ve kurumlararası planlama bileşenleriyle bütünleştirmektedir. Model, doğrudan yönlendirme yerine güvenli yönlendirme, koşulları güçlendirerek yönlendirme ve yönlendirmeyi erteleme seçeneklerini mesleki karar sürecine dâhil etmektedir. Çalışma, modelin ampirik olarak sınanması gerektiğini kabul ederek, sporun risk altındaki çocuk ve gençler için ancak güvenli, gerekeçli ve izlenebilir bir sosyal hizmet hattı içinde anlamlı bir müdahale seçeneğine dönüşebileceğini tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hizmet; spor sosyal hizmeti; risk altındaki çocuklar; güvenli spor; çocuk koruma.

ABSTRACT

Sport is often regarded as a protective opportunity for at-risk children and youth. From a social work perspective, however, the key issue is not participation in sport itself, but the professional conditions under which a referral decision is assessed, justified, safeguarded, and monitored. Sport settings that are unsafe, inaccessible, or misaligned with a child's life circumstances may create new experiences of exclusion and vulnerability rather than meaningful support. This study aims to develop a conceptual model that structures sport-based referral through social assessment, child participation, safeguarding in sport, case management, interagency collaboration, and monitoring. Designed as a structured literature-based conceptual model development study, it analytically integrates literature on sport social work, positive youth development, social inclusion, child protection, safeguarding in sport, and case management. The proposed Sport-Based Social Work Referral Model brings together the axes of risk, suitability, safety, and monitoring with needs, strengths, accessibility, child participation, and interagency planning. Rather than assuming direct referral as the default option, the model introduces three professional decision pathways: safe referral, referral after strengthening enabling conditions, and postponement of referral with alternative support. While acknowledging the need for empirical testing, the study argues that sport can become a meaningful social work intervention for at-risk children and youth only when it is organised as a safe, justified, child-centred, and monitorable referral pathway.

Keywords: Social work; sport social work; at-risk children; safeguarding in sport; child protection.

GİRİŞ

Risk altındaki çocuk ve gençler, aile, okul, akran çevresi, mahalle ve kurumsal hizmet sistemleriyle kesişen çok boyutlu güçlükler yaşayabilmektedir. Çalışmada risk altındaki çocuk ve gençler kavramı tek bir hukuki veya klinik kategoriyle sınırlandırılmamaktadır. Kavram, yoksulluk, sosyal dışlanma, okul kopuşu, akran baskısı, ihmal, şiddet, suça sürüklenme riski, göç, engellilik, bakım sistemiyle temas ve sınırlı sosyal destek gibi etkenlerle karşı karşıya kalan çocuk ve gençleri kapsayan geniş bir değerlendirme alanı olarak kullanılmaktadır. Sosyal hizmet uygulaması, söz konusu güçlükleri çocuğun içinde bulunduğu çevresel koşullar, ilişkisel ağlar ve kurumsal kaynaklarla birlikte

Murat Erkoyuncu¹

How to Cite This Article

Erkoyuncu, M. (2026). Spor Temelli Sosyal Hizmet Yönlendirmesi: Risk Altındaki Çocuk ve Gençler İçin Bir Model Önerisi. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 12(7), 1197-1211. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21626557>

Arrival: 27 June 2026

Published: 31 July 2026

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğr. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi, Sungurlu Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, Çorum, Türkiye. ORCID: 0000-0001-8368-7685

ele alır. Spor ise anılan bağlamda yalnızca fiziksel etkinlik değil, sosyal ilişki kurma, aidiyet geliştirme ve güçlenme imkânı taşıyan gündelik bir çevre olarak önem kazanmaktadır.

Sporun çocuk ve gençler için taşıdığı potansiyel, sosyal hizmet açısından çocuğun ihtiyaçları, güvenlik gereksinimi, katılım isteği ve çevresel destekleriyle birlikte değerlendirildiğinde anlam kazanır. Aynı spor ortamı bir çocuk için destekleyici ilişki, güvenli yetişkin teması ve olumlu akran deneyimi sağlayabilirken, başka bir çocuk için dışlanma, aşırı rekabet, erişim güçlüğü veya güvenlik riski üretebilir. Sosyal hizmet bakımından belirleyici olan nokta, çocuğun hangi koşullarda, hangi amaçla, hangi kurum aracılığıyla ve hangi izlem düzeni içinde spora yönlendirildiğidir.

Spor ve sosyal hizmet ilişkisi, çalışmanın kavramsal başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Sporun tarihsel ve mesleki olarak sosyal sorunlara temas eden bir uygulama aracı niteliği taşıması, sosyal hizmetin spor alanıyla kurduğu bağı güçlendirmektedir (Mayda, 2020). Türkiye’de spor sosyal hizmetinin gelişen bir yaklaşım olarak ele alınması, sosyal hizmet profesyonellerinin müdahale teknikleriyle spor alanı arasında kurulabilecek mesleki zemini görünür kılmaktadır (Aydın, 2020). Böylece spor, destekleyici bir etkinlik alanı olmanın yanında sosyal hizmet değerlendirmesi ve müdahale bilgisiyle ilişkilendirilebilen kurumsal bir çevre olarak anlam kazanmaktadır.

Mevcut literatür, sporun risk altındaki çocuk ve gençler için taşıdığı potansiyeli farklı açılardan ele almaktadır. Spor ve sosyal hizmet ilişkisine odaklanan çalışmalar, sosyal hizmet mesleğinin spor alanındaki konumunu ve olası rollerini görünür kılarken, olumlu gençlik gelişimi (positive youth development) ve sosyal içerme literatürü sporun destekleyici ilişkiler, aidiyet, beceri gelişimi ve sosyal katılım açısından sağlayabileceği imkânları tartışmaktadır. Güvenli spor ve çocuk koruma çalışmaları ise spor ortamlarında çocukların korunması, bildirim mekanizmaları, kurumsal sorumluluk ve önleyici güvenlik tedbirleri üzerinde durmaktadır. Öte yandan ilgili literatür çoğunlukla sporun yararları, sosyal içerme potansiyeli veya güvenli spor ilkeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Risk altındaki bir çocuğun hangi ölçütlerle, hangi kuruma, hangi güvenlik koşulları altında ve hangi izlem planıyla spora yönlendirileceğini sosyal hizmet uzmanı açısından bütüncül bir karar süreci olarak açıklayan çerçeve sınırlı kalmaktadır.

Temel sorun, sporun genel yararlarına ilişkin tartışmayı aşmaktadır. Sosyal hizmet uzmanının risk altındaki bir çocuk için spor yönlendirmesini nasıl değerlendireceği, hangi koşullarda uygun göreceği, hangi güvenlik ölçütlerini arayacağı, hangi kurumlarla iş birliği kuracağı ve katılım sürecini nasıl izleyeceği belirleyici hâle gelmektedir. Spor temelli programların olumlu amaçlar taşıması, çocuğun güvenli, erişilebilir ve gelişimsel olarak uygun bir deneyim yaşayacağı anlamına her durumda gelmeyebilir. Yönlendirme kararı, çocuğun yaşam çevresi ve hedef spor ortamı birlikte değerlendirildiğinde daha güçlü bir mesleki gerekçeye kavuşabilir.

Spor alanındaki çocuk koruma tartışmaları, literatürdeki boşluğu güvenlik boyutuyla daha belirgin hâle getirmektedir. Hedef spor ortamının çocuk açısından koruyucu kapasitesi, yönlendirme kararından ayrı düşünülmemesi gereken bir değerlendirme alanıdır. Sosyal hizmet yönlendirmesi, hedef kurumun güvenlik yapısı bilindiğinde ve izlem hattı kurulduğunda daha gerekçeli ve izlenebilir bir müdahale niteliği kazanabilir.

Türkiye bağlamında spor, rekreasyon ve çocuk koruma ilişkisi modelin uygulanabilirliği açısından özel önem taşımaktadır. Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde rekreasyon ve spor tedbiri önerisi, çocuk koruma sistemi ile spor/rekreasyon alanı arasında kurulabilecek mesleki bağlantıya dikkat çekmektedir (Dursun ve Atamtürk, 2023). Mevcut çalışma, anılan bağlantıyı sosyal inceleme raporunda çocuğun risk ve güçlü yönlerinin belirlenmesi, uygun kurumun seçilmesi, güvenlik kontrolünün yapılması, rol paylaşımının kurulması ve izlem göstergelerinin baştan tanımlanması üzerinden geliştirmektedir.

Mevcut çalışmanın amacı, risk altındaki çocuk ve gençlerin spora yönlendirilmesini sosyal hizmetin değerlendirme, koruma, güçlendirme, kurumlararası iş birliği ve izleme işlevleriyle ilişkilendiren kavramsal bir model geliştirmektir. Çalışma, sporun hangi çocuk için, hangi koşulda, hangi kurumda ve hangi izlem süreciyle sosyal hizmet müdahalesine dönüşebileceği sorusuna odaklanmaktadır. Böylece spor temelli yönlendirme, sosyal hizmet uzmanının mesleki karar verme süreci içinde değerlendirilebilir bir uygulama alanı olarak ele alınmaktadır.

Çalışmanın temel araştırma sorusu, risk altındaki çocuk ve gençlerin spora yönlendirilmesinin sosyal hizmet değerlendirmesi, çocuk katılımı, güvenli spor, kurumlararası iş birliği ve izlem ilkeleriyle nasıl yapılandırılabiliridir. Soru, sporun etkilerini ölçmeye dönük ampirik bir test üretmeyi değil, mevcut literatürden hareketle sosyal hizmet uygulamasına aktarılabilir bir karar çerçevesi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla çalışma, yönlendirmeyi erişim veya katılım meselesiyle sınırlamadan çocuğun yararı, güvenliği ve izlenebilirliği etrafında düzenlenen mesleki bir süreç olarak ele almaktadır.

Çalışmanın özgün değeri, spor temelli yönlendirmeyi risk, uygunluk, güvenlik ve izlem eksenlerinde birleştiren bir model önermesidir. Kurumlararası planlama, modelde söz konusu dört eksenli işleten uygulama boyutu olarak

konumlandırılmıştır. Böylece çocuğun katılım isteği, gelişimsel durumu, psikososyal güvenliği, erişim koşulları ve hedef spor ortamının çocuk koruma kapasitesi aynı mesleki karar içinde değerlendirilmektedir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Spor Sosyal Hizmeti, Kuramsal Temel ve Mesleki Rol

Türkiye’de spor sosyal hizmeti, sosyal hizmet profesyonellerinin müdahale teknikleriyle spor alanı arasında kurulabilecek mesleki bağlantıyı görünür kılan gelişmekte olan bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır (Aydın, 2020). Uluslararası literatürde sosyal hizmet uzmanlarının spor alanında mikro, mezzo ve makro düzeylerde değerlendirme, eğitim, koordinasyon ve savunuculuk rolleri üstlenebildiği vurgulanmaktadır (Newman ve arkadaşları, 2022). Mevcut çalışma kapsamında spor temelli sosyal hizmet yönlendirmesi, anılan geniş alan içinde risk altındaki çocuk ve gençlere odaklanan daha özel bir mesleki karar süreci olarak kullanılmaktadır. Çalışmanın sınırı da anılan ayırım üzerine kurulmuştur. Spor sosyal hizmeti mesleki zemini sağlarken, spor temelli yönlendirme sosyal inceleme, güvenli kurum seçimi, rol paylaşımı ve izlem adımlarıyla uygulanabilir bir müdahale hattına dönüşmektedir.

Spor ile sosyal hizmet arasındaki ilişki güncel bir eğilimden daha geniş bir mesleki arka plana sahiptir. Jane Addams çizgisinden hareketle sporun toplumsal sorunlara temas eden tarihsel bir uygulama aracı olarak okunabilmesi, sosyal hizmetin sahaya yakın ve güçlendirici yönüyle uyumlu bir zemin sunmaktadır (Mayda, 2020). Türkiye’de spor sosyal hizmetinin yeni gelişen bir yaklaşım olarak ele alınması, sosyal hizmet profesyonellerinin müdahale teknikleriyle spor alanı arasında kurulabilecek mesleki bağlantıyı güçlendirmektedir (Aydın, 2020). Söz konusu iki katkı birlikte düşünüldüğünde spor alanı, fiziksel etkinlik sunan bir çevre olmanın ötesinde çocuğun ailesi, okulu, akran ilişkileri, ekonomik koşulları, güvenlik ihtiyacı ve psikososyal gereksinimleriyle birlikte değerlendirilen çok boyutlu bir sosyal destek alanı hâline gelmektedir.

Spor temelli sosyal hizmet yönlendirmesinin kuramsal omurgası, güç temelli yaklaşım ile ekolojik değerlendirme arasında kurulan ilişkiye dayanmaktadır. Güç temelli sosyal hizmet yaklaşımı bireyin kapasitesini, kaynaklarını, umutlarını ve çevresel olanaklarını mesleki değerlendirmenin merkezine yerleştirir (Rapp ve arkadaşları, 2005). Kişisel güçlü yanların yanında sosyal ağlar ve topluluk kaynaklarının değerlendirilmesi, spor yönlendirmesini çocuğun çevresel destekleriyle birlikte düşünmeyi sağlar (Caiels ve arkadaşları, 2021). Ekolojik sosyal hizmet bakışı ise çocuğu çevresiyle kurduğu ilişkisel ve toplumsal bağlam içinde anlamayı gerektirir (Ungar, 2002).

Katılım ve kapsayıcılık ilkeleri, güç temelli ve ekolojik zemini çocuk merkezli bir karar mantığına taşımaktadır. Kapsayıcı sosyal hizmet uygulamasında ilişkisel koşullar, kesişen eşitsizlikler ve katılım süreçleri birlikte ele alınmaktadır (Knevel ve arkadaşları, 2024). Spor ortamındaki deneyim, mevcut çalışmada çocuğun bireysel isteği kadar yaşam koşulları, ilişki ağları, kurumsal erişim ve sosyal konumla birlikte değerlendirilmektedir. Sosyal hizmet uzmanı söz konusu ilişkileri birlikte okuduğunda spor yönlendirmesi bir etkinlik önerisi olmaktan çıkar, çocuğun güçlü yönleri ile çevresel koşullarını aynı mesleki karar içinde buluşturan değerlendirme sürecine dönüşür.

Mesleki rol açısından spor temelli yönlendirme, sosyal hizmetin farklı müdahale düzeyleriyle ilişkilendirilebilir. Gençlik sporunun okul, toplum, davranışsal sağlık, rekreasyon ve gençlik gelişimi ortamlarıyla ilişki kurması, spor sosyal hizmetinin elit sporcu desteğiyle sınırlı kalmayan geniş bir çalışma alanı sunduğunu görünür kılmaktadır (Anderson-Butcher ve Bates, 2021). Rol tasarımı sosyal hizmet uzmanını çocuk ile spor kurumu arasında yalnızca bağlantı kuran kişi olmaktan çıkararak değerlendirme, güvenlik, kurumlararası iletişim ve izlem sorumluluğu taşıyan mesleki aktör konumuna yerleştirmektedir.

Söz konusu kuramsal çerçeve, sporun sosyal hizmet açısından değerini çocuğun yararı, katılımı, güvenliği ve gelişimi etrafında kurmaktadır. Güç temelli yaklaşım çocuğun kapasitesini görünür kılar. Ekolojik değerlendirme ise kapasitenin hangi çevresel koşullarda desteklenebileceğini sorgular. Katılım ilkesi çocuğun süreçte özne olarak kalmasını, çok düzeyli mesleki rol ise yönlendirme kararının yalnızca bireysel etkinlik önerisi olarak kalmamasını sağlar.

Sporun Koşullu Değeri ve Güvenli Spor

Sporun olumlu gençlik gelişimi ve sosyal içermeye açısından taşıdığı değer, etkinliğin varlığından çok etkinliğin nasıl örgütlendiğiyle ilişkilidir. Dezavantajlı koşullarda yaşayan gençlerin spor etkinliklerine katılımı, bireysel gelişim, aile ilişkileri, arkadaşlık ilişkileri ve sosyal çevreyle kurulan bağlar açısından destekleyici sonuçlar üretebilmektedir (Aykara ve Albayrak, 2016). Sosyal açıdan kırılgan gençlerin spor deneyimlerinde becerilerin görünür kılınması, güven duygusu, uygun düzeyde meydan okuma ve antrenör desteği olumlu ya da olumsuz deneyimlerin biçimlenmesinde belirleyici olabilmektedir (Super ve arkadaşları, 2017). Sosyal hizmet açısından

temel nokta, gelişimsel kazanımların sporun doğal sonucu olarak beklenmesi yerine çocuğun hangi ilişkiler içinde güçlendiğinin ve hangi koşullarda katılımını sürdürdüğüne ilişkin izlenmesidir.

Yoksulluk ve sosyal dışlanma deneyimi yaşayan yetişkinlerle yürütülen bir çalışma, uzun süreli ve destekleyici spor katılımının gündelik başa çıkma, aidiyet ve kendini şekillendirme kapasitesini destekleyebileceğine işaret etmektedir (Oettle ve Greiner, 2025). Esnek katılım seçenekleri, güvenilir program yapıları ve destekleyici grup kültürü söz konusu dönüşümde belirleyici faktörler arasında yer almaktadır. Düşük gelirli çevrelerden gelen çocuklar için sporun duygusal ve sosyal yararlar sağlayabildiği, buna karşılık psikolojik güvenlik, sosyal destek, maliyet, ulaşım, mesafe ve aile koşullarının katılımı biçimlendirdiği belirtilmektedir (Nelson ve arkadaşları, 2022). Spor temelli sosyal projelere katılan kırılgan çocuklarda sosyal beceri, bilişsel işlev ve psikolojik sermaye gibi gelişim alanlarının desteklenmesi, spor ortamının sosyal öğrenme ve eğitsel yönetimle birlikte yapılandırılmasıyla ilişkili değerlendirilmektedir (Zhuang ve arkadaşları, 2025).

Sosyal içerme alanındaki çalışmalar, spor programlarının amaçları kadar uygulama koşullarının da sonuçlar açısından önem taşıdığına işaret etmektedir. Spor temelli sosyal içerme girişimlerinde devamlılık, çok paydaşlı yapı, sosyal hizmet uzmanı desteği ve spor kulübü yönetimi sürecin işleyişiyle ilişkili görünmektedir (D'Angelo ve arkadaşları, 2021). Evsizlik deneyimi yaşayan bireylerle yürütülen fiziksel etkinlik ve spor uygulamaları anlık güvenlik, rahatlama ve dikkat dağıtma sağlayabilmekte, sosyal yalıtımın altında yatan sorunların çözümü için daha geniş destek ağlarına ihtiyaç devam etmektedir (Duflos ve Nuytens, 2025). Sporun sosyal hizmet değeri, rahatlatıcı ve ilişki kurdurucu etkisinin koruma, destek, erişim ve izlem planıyla birlikte kurulmasında ortaya çıkmaktadır.

Güvenli spor yaklaşımı, sporun koşullu değerini çocuk koruma sorumluluğu ile birleştirir. Spor bağlamında çocuk koruma ihlallerinin bildirilmesi ve yanıtlanması, bağlamsal, örgütsel, ilişkisel ve bireysel etkenlerin birlikte işlediği karmaşık bir süreçtir (Tuakli-Wosornu ve arkadaşları, 2023). Çocuk koruma eğitimi ve raporlama girişimlerinde erişilebilirlik, farkındalık, bildirim yolları ve kurumsal yanıt kapasitesi ayrıca değerlendirilmesi gereken alanlardır (MacPherson ve arkadaşları, 2022). Spor örgütlerinin çocuk koruma ve güvenli spor kapasitesini değerlendirmeye yönelik öz değerlendirme araçları, politika ile uygulama arasındaki boşlukları görünür kılabilmektedir (Moustakas ve arkadaşları, 2023). Sosyal hizmet uzmanı açısından güvenlik değerlendirmesi, sadece belge kontrolüyle sınırlı kalmadan kurumun davranış kuralları, bildirim yolları, personel eğitimi ve izleme kapasitesini kapsamaktadır.

Avrupa düzeyindeki güvenli spor çerçeveleri, çocuk korumanın önleyici ve kurumsal sorumluluk içeren bir yapı olarak düşünülmesine katkı sunmaktadır (European Commission, 2019). Çocuklara spor faaliyeti sunan kuruluşlar için politika geliştirme, koruma kaygılarına yanıt prosedürleri, danışma ve destek, risk azaltma, davranış rehberleri, işe alma, eğitim ve iletişim, ortaklarla çalışma ile izleme-değerlendirme başlıkları sekiz temel güvence alanı olarak tanımlanmaktadır (International Safeguards for Children in Sport Working Group, 2016). Güvence alanları, hedef spor ortamının çocuk açısından uygunluğunu değerlendirmede sosyal hizmet uzmanına somut ölçütler sağlamaktadır.

Sporun koşullu değeri ile güvenli spor ilkeleri birlikte ele alındığında modelin temel mantığı belirginleşmektedir. Spor, destekleyici ilişki ağı, erişilebilir program yapısı, kapsayıcı grup iklimi, çocuk koruma kapasitesi ve izlem mekanizmasıyla birlikte sosyal hizmet açısından anlam kazanır. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanının görevi, spora katılımı genel bir iyilik varsayımıyla önermek değil, çocuğun risklerini, güçlü yönlerini, güvenlik gereksinimini ve katılım deneyimini aynı karar yapısında değerlendirmektir.

Literatürdeki Boşluk ve Model Geliştirme Gerekçesi

Literatür, sporun risk altındaki çocuk ve gençler için sunduğu potansiyeli güçlü biçimde tartışmaktadır. Spor sosyal hizmeti, olumlu gençlik gelişimi, sosyal içerme ve güvenli spor çalışmaları söz konusu potansiyelin farklı boyutlarını açıklamaktadır. Ancak risk, uygunluk, güvenlik, kurumlararası koordinasyon ve izlem bileşenlerini aynı karar yapısında birleştiren sosyal hizmet yönlendirme modeli hâlâ geliştirilmeye açık bir alandır.

Türkiye bağlamındaki yerel tartışma, spor temelli yönlendirme fikrinin kurumsal karşılığını güçlendirmektedir. Rekreatyon ve spor tedbiri önerisi, çocuk koruma sistemi ile spor/rekreatyon alanı arasında kurulabilecek bağlantıya işaret etmektedir (Dursun ve Atamtürk, 2023). Mevcut model, anılan yerel tartışmadan hareketle sosyal inceleme, uygun tedbir önerisi, kurumlararası koordinasyon ve izlem mekanizması üzerinden somutlaştırılmıştır. Dolayısıyla model, Türkiye'de sosyal hizmet merkezi, okul, belediye, gençlik merkezi ve spor kurumu arasındaki yönlendirme hattını çocuk yararı etrafında yapılandırmaya dönük bir öneri olarak geliştirilmiştir.

Spor temelli sosyal hizmet yönlendirme modeli, klasik vaka yönetimi döngüsünün spora mekanik biçimde uyarlanmasıyla sınırlı bir öneri sunmamaktadır. Modelin ayırt edici katkısı, hedef spor ortamının çocuk koruma kapasitesini yönlendirme kararının içine yerleştirilmesi, çocuğun katılım tercihini sürecin bütün aşamalarında koruması ve risk-uygunluk-güvenlik-izlem ilişkisini aynı karar mantığı içinde ele almasıdır. Yönlendirme, dört

eksenden bağımsız bir parça olarak konumlanmamakta, eksenlerin birlikte değerlendirilmesiyle ortaya çıkan mesleki karar sonucu olarak anlam kazanmaktadır. Kuramsal çerçevenin ulaştığı temel sonuç, sporun sosyal hizmet açısından değerinin güvenli, erişilebilir, çocuk merkezli ve izlenebilir bir uygulama hattı içinde güçlendiğidir. Sonraki bölümde söz konusu hattın sosyal hizmet değerlendirmesi ve spora uygunluk ölçütleriyle nasıl kurulacağı ele alınmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni ve Kaynak Havuzu

Çalışma, yapılandırılmış literatür temelli kavramsal model geliştirme yaklaşımıyla tasarlanmıştır. Sistematik derleme veya kapsam belirleme incelemesi iddiası taşımayan çalışma, alandaki tüm yayınları tüketmeyi ya da bulguları nicel/nitel olarak sentezlemeyi amaçlamamaktadır. Seçilmiş kaynaklar, spor temelli sosyal hizmet yönlendirmesine aktarılabilir bir karar modeli geliştirmek üzere analitik biçimde bir araya getirilmiştir. Kaynak havuzu, 2002-2025 aralığında yayımlanmış temel kuramsal metinler, güncel ampirik çalışmalar, sistematik derlemeler, uluslararası politika rehberleri ve Türkiye bağlamındaki yayınlardan oluşturulmuştur. Kaynak seçiminde ağırlık 2013-2025 dönemindeki güncel çocuk koruma, güvenli spor, sosyal içerme ve vaka yönetimi literatürüne verilmiştir. Ekolojik sosyal hizmet ve güç temelli yaklaşım gibi modelin kuramsal temelini oluşturan daha eski kaynaklar ise temel nitelikleri nedeniyle korunmuştur.

Kaynak havuzu oluşturulurken Google Scholar ve DergiPark gibi açık erişimli akademik arama kanalları, uluslararası yayıncı platformları ve kurumsal belge arşivleri kullanılmıştır. Arama ve seçme sürecinde sosyal hizmet, spor sosyal hizmeti, spor temelli sosyal hizmet uygulamaları, güvenli spor, çocuk koruma, olumlu gençlik gelişimi, sosyal içerme, vaka yönetimi, kurumlararası iş birliği, risk altındaki çocuklar, çocuk katılımı ve izlem kavramları birlikte değerlendirilmiştir. Temel yasal ve kurumsal metinler bakımından 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu bağlamındaki Türkiye literatürü, çocuk hakları belgeleri, uluslararası güvenli spor ve çocuk koruma belgeleri ile vaka yönetimi standartları kaynak havuzuna dâhil edilmiştir.

Kaynak seçiminde dört temel dâhil etme ölçütü gözetilmiştir. İlk ölçüt, kaynağın risk altındaki çocuk ve gençler, spor temelli uygulamalar, sosyal hizmet değerlendirmesi, çocuk koruma, güvenli spor veya kurumlararası iş birliğiyle doğrudan ilişki kurmasıdır. İkinci ölçüt, kaynağın önerilen modelin belirli bir bileşenini, örneğin risk değerlendirmesi, spora uygunluk, çocuk katılımı, güvenlik kontrolü, erişim, rol paylaşımı veya izlem alanlarından birini temellendirebilmesidir. Üçüncü ölçüt, kaynağın sosyal hizmet uygulamasına aktarılabilir kavramsal, mesleki veya kurumsal içgörü sağlamasıdır. Dördüncü ölçüt ise Türkiye bağlamı için çocuk koruma sistemi, gençlik ve spor hizmetleri ya da spor sosyal hizmeti literatürüyle bağlantı kurabilmesidir. Yalnızca elit sporcu performansı, sportif başarı, antrenman bilimi, genel fiziksel aktivite yararları veya sosyal hizmet yönlendirmesiyle doğrudan bağlantı kurmayan rekreasyon tartışmalarıyla sınırlı kalan çalışmalar kapsam dışında bırakılmıştır.

Analitik Süreç

Model geliştirme süreci dört analitik adıma dayandırılmıştır. İlk adımda spor sosyal hizmeti, olumlu gençlik gelişimi ve sosyal içerme literatürü üzerinden sporun destekleyici fakat koşullu değeri belirginleştirilmiştir. İkinci adımda risk altındaki çocuk ve gençlerde spora uygunluk kararını etkileyen değerlendirme alanları risk, ihtiyaç, güçlü yönler, erişim, çocuk katılımı ve psikososyal güvenlik başlıkları altında ayrıştırılmıştır. Üçüncü adımda güvenli spor, çocuk koruma, raporlama mekanizmaları, vaka yönetimi ve kurumlararası iş birliği literatürü sosyal hizmet yönlendirme süreciyle ilişkilendirilmiştir. Dördüncü adımda bileşenler risk, uygunluk, güvenlik ve izlem eksenlerinde bütünleştirilmiştir. Yönlendirme kararı güvenli yönlendirme, koşulları güçlendirerek yönlendirme ve yönlendirmeyi erteleme şeklinde üç mesleki karar seçeneğine dönüştürülmüştür.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın temel sınırlılığı, ampirik veri üretmemesi ve önerilen modelin uygulama alanında henüz sınanmamış olmasıdır. Dolayısıyla çalışma, spor temelli yönlendirmelerin etkililiğine ilişkin ölçülebilir sonuçlar sunduğu iddiasında değildir. Model, sosyal hizmet uygulamasına aktarılabilir kavramsal ve mesleki bir karar çerçevesi olarak önerilmektedir. Uygulama araştırmaları ve pilot çalışmalarla desteklendiğinde modelin güçlü ve sınırlı yönleri daha açık biçimde değerlendirilebilecektir.

İkinci sınırlılık, kaynak havuzunun sistematik derleme mantığıyla tüm literatürü kapsama amacı taşımasıdır. Kaynaklar, modelin bileşenlerini temellendirme kapasitesine göre seçilmiştir. Farklı yaş grupları, risk profilleri, spor türleri, yerel hizmet yapıları ve kurumların çocuk koruma kapasiteleri açısından modelin nasıl işleyeceği sonraki ampirik çalışmalarla sınanmalıdır.

KAVRAMSAL MODEL VE UYGULAMA ÇERÇEVESİ

Sosyal Hizmet Değerlendirmesi ve Spora Uygunluk

Risk, İhtiyaç, Güç ve Erişim

Risk altındaki çocuk ve gençler için spor temelli yönlendirme, sosyal hizmet değerlendirmesiyle birlikte ele alınan bir müdahale seçeneğidir. Söz konusu model, yoksulluk, sosyal dışlanma, okul kopuşu, akran riski, ihmal, şiddet, suça sürüklenme riski, göç, engellilik, bakım sistemiyle temas veya sınırlı aile desteği gibi farklı risk profillerine uyarlanabilir. Buna karşılık yönlendirme kararı her çocuk için otomatik değildir. Öncelikli güvenlik, kriz müdahalesi veya özel koruma gereksinimi bulunan durumlarda spor yönlendirmesi ancak gerekli destekler sağlandıktan sonra gündeme alınmalıdır. Böylece değerlendirme süreci, çocuğun risklerini, ihtiyaçlarını, güçlü yönlerini, yaşam çevresini, güvenlik gereksinimini, katılım isteğini ve erişim koşullarını birlikte anlamaya yönelmektedir.

Vaka yönetimi yaklaşımı, kişi-çevre odağı, güçlü yönler perspektifi, iş birliğine dayalı ekip çalışması ve mikro-mezzo-makro müdahale düzeyleriyle spor temelli yönlendirme için mesleki bir omurga sağlamaktadır (National Association of Social Workers [NASW], 2013). Çocuk bireysel davranışlarının yanında ailesi, okulu, akran çevresi, mahalle koşulları ve hizmet sistemleriyle birlikte değerlendirilmektedir. Güçlü yönler perspektifi, çocuğun ilgi, beceri ve gelişim kapasitesini değerlendirmeye dâhil eder. Ekip çalışması, sosyal hizmet uzmanının spor kurumu, aile, okul ve yerel hizmetlerle koordineli hareket etmesine dayanak oluşturmaktadır.

Çocuk adalet sistemi bağlamında geliştirilen güçlendirilmiş vaka yönetimi yaklaşımı, karmaşık ihtiyaçları, güçlü yönleri, travma deneyimlerini ve gelişimsel özellikleri birlikte dikkate almayı amaçlamaktadır (Opinion Research Services, 2023). Söz konusu bağlam, risk altındaki çocuklarla çalışırken değerlendirme sürecinin çok katmanlı niteliğini görünür kılmaktadır. Travma bilgili ve gelişimsel olarak duyarlı değerlendirme, çocuğun spora hazır oluşunu daha gerçekçi biçimde anlamayı sağlar. Spor temelli yönlendirme, davranışsal riskleri azaltma hedefini gelişimsel ve ilişkisel ihtiyaçlarla birlikte ele almaktadır.

Risk altındaki gençlere yönelik spor temelli müdahalelerde bireysel, aile, okul, akran ve toplum düzeyindeki risk etkenlerinin birlikte ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır (McCarthy ve arkadaşları, 2022). Çocuğun bireysel motivasyonu olumlu görünse bile aile desteği zayıf, okul bağları kopuk veya akran çevresi riskli olabilir. Toplumsal çevrede güvenli tesis, ulaşım ve erişilebilir hizmet sınırlı olduğunda katılım sürdürülebilirliğini kaybedebilir. Risk değerlendirmesi, sporun çocuğun yaşamındaki hangi boşluğu doldurabileceğini ve hangi boşluğu dolduramayacağını ayırt etmeye yardım etmektedir.

Spor ve fiziksel aktivite temelli programlar, gençlik suçu riski bulunan ya da suça karışmış gençlerde yaşam becerileri yoluyla koruyucu etkenler geliştirme potansiyeli taşır, mevcut kanıt tabanı olumlu olmakla birlikte sınırlı bir görünüm sunmaktadır (Piggott ve arkadaşları, 2024). Söz konusu bulgu, sporu umut verici fakat dikkatle yapılandırılması gereken bir müdahale alanı olarak konumlandırmaktadır. Programın etkisi etkinlik türüyle sınırlı kalmaz, yaşam becerilerinin açık biçimde hedeflenmesi, uygulayıcıların niteliği ve aktarım mekanizmalarının kurulmasıyla güçlenir. Sosyal hizmet değerlendirmesi, sporun hangi koruyucu becerileri destekleyebileceğini ve hangi riskleri azaltmada sınırlı kalabileceğini ayırt etmelidir.

Kırılgan çocukların spor temelli sosyal projelerde zayıf sosyal beceriler, bilişsel sınırlılıklar ve düşük psikolojik sermaye gibi gelişimsel güçlükler taşıyabildiği belirtilmektedir (Zhuang ve arkadaşları, 2025). Gelişimsel profil, spora uygunluk kararının yaş veya fiziksel kapasiteyle sınırlı kurulamayacağını ortaya koyar. Sosyal becerileri zayıf olan çocuk yoğun rekabet içeren bir grupta zorlanabilir, düşük psikolojik sermayeye sahip bir çocuk başarısızlık deneyimini kişisel yetersizlik olarak yorumlayabilir. Spor yönlendirmesi, çocuğun gelişimsel güçlükleriyle uyumlu bir destek ortamı oluşturduğunda daha koruyucu bir işlev kazanacaktır.

Spor türü ve psikososyal risk arasındaki ilişki, yönlendirme kararında ayrıca değerlendirilmesi gereken bir alandır. Gençlik sporunda yaş, antrenman yılı ve spor türü akran şiddeti ve saldırganlık görünümleriyle ilişkili bulunmakta, kolektif ve temaslı sporların bazı şiddet biçimleri açısından dikkatle ele alınması önem taşımaktadır (Banjac ve arkadaşları, 2025). Temaslı veya yoğun rekabet içeren sporlar bazı çocuklar için güçlenme alanı oluşturabilirken bazı çocuklar açısından akran baskısı ve fiziksel şiddet riskini artırabilir. Sosyal hizmet uzmanı, spor branşını çocuğun davranışsal özellikleri ve güvenlik gereksinimiyle birlikte ele almalıdır.

Erişim koşullarının değerlendirilmesi, spor temelli yönlendirmeyi daha gerçekçi bir müdahale planına yaklaştırır. Çocuğun yaşadığı mahalle, ulaşım imkânı, ekonomik durum, aile bakım yükü, cinsiyet rolleri, engellilik, göç deneyimi ve kültürel beklentiler spor katılımını etkileyebilen koşullar arasında yer alır. Sosyal hizmet uzmanı, spora katılımı bireysel motivasyonla birlikte yapısal ve ilişkisel koşullar üzerinden okur. Erişim değerlendirmesi,

sporun bazı çocuklar için fırsat, bazı çocuklar için yeni bir dışlanma alanı hâline gelme ihtimalini azaltan mesleki bir koruma işlevi görebilir.

Düşük gelirli ailelerden gelen çocukların spor katılımında maliyet, ulaşım, mesafe, aile koşulları, psikolojik güvenlik ve sosyal destek gibi engeller öne çıkmaktadır (Nelson ve arkadaşları, 2022). Erişim engelleri, sosyal hizmet yönlendirmesinin planlama boyutunu güçlendirir. Çocuğa uygun spor faaliyeti bulmak kadar o faaliyete düzenli ve güvenli biçimde ulaşmasını sağlamak da önem taşır. Aile desteği sınırlı olduğunda okul, belediye, gençlik merkezi veya yerel kuruluşlarla bağlantı kurulabilir. Yapısal engeller azaltıldığında yönlendirme kararı uygulamada karşılık bulma imkânı kazanacaktır.

Kapsayıcı sosyal hizmet yaklaşımı, kesişen eşitsizlikleri ilişkisel ve yapısal koşullarla birlikte ele almaktadır (Knevel ve arkadaşları, 2024). Spora uygunluk değerlendirmesinde kız çocukları, engelli gençler, göçmen çocuklar, yoksulluk içinde yaşayanlar ve suça sürüklenme riski bulunan gençlerin aynı spor ortamında farklı engellerle karşılaşabileceği dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanı, yalnızca risk kategorisini değil, risklerin birbiriyle nasıl kesiştiğini de değerlendirmelidir. Spor kurumu, ulaşım, antrenör tutumu, aile izni ve akran iklimi birlikte analiz edildiğinde yönlendirme kararı daha adil ve çocuğa duyarlı hâle gelebilir.

Çocuğun Katılımı ve Psikososyal Güvenlik

Spor temelli yönlendirme, çocuğun katılım hakkını merkeze almadan kurulmamalıdır. Çocuk hangi spora ilgi duyduğunu, hangi ortamda kendini rahat hissettiğini, hangi yetişkinle iletişim kurabildiğini ve hangi deneyimlerden kaçınmak istediğini ifade edebilmelidir. Çocuğun görüşü başlangıçta alınan biçimsel bir onayla sınırlı değildir. Spor türü, kurum seçimi, zaman planı, güvenlik kaygıları, devam kararı ve gerektiğinde planın değiştirilmesi aşamalarında yeniden değerlendirilmelidir.

Çocuğun dinlenme, boş zaman, oyun, yaşına uygun rekreasyon etkinlikleri ve kültürel yaşama katılım hakkı, spor temelli yönlendirmeye hak temelli bir zemin kazandırmaktadır (UN Committee on the Rights of the Child, 2013). Rekreasyonun gönüllü seçime dayanması, yönlendirme kararında çocuğun isteğini ve güvenlik ihtiyacını birlikte gözetmeyi gerektirir. Spor ortamı çocuğun yaşına, gelişimsel ihtiyaçlarına, güvenliğine ve özgür tercihinine uygun olduğunda rekreasyon hakkını destekleyen bir sosyal çevreye dönüşmektedir.

Çocukların spora katılımında eğlenme, arkadaşlık ve sosyal beceriler önemli temalar olarak öne çıkmaktadır (Nelson ve arkadaşları, 2022). Çocuğun öznel deneyimi, yönlendirme kararının belirleyici bileşenlerinden biridir. Spor, yetişkinlerin faydalı gördüğü bir etkinlik olsa bile çocuk açısından anlamlı gelmediğinde sürdürülebilirlik azalır. Eğlence, arkadaşlık ve kabul görme deneyimi katılımın devamını destekler. Sosyal hizmet uzmanı, çocuğun spora yüklediği anlamı izleyerek yönlendirme planını gerektiğinde güncellemelidir.

Spora uygunluk değerlendirmesi yalnızca fiziksel güvenlikle sınırlı tutulmamaktadır. Psikososyal güvenlik, çocuğun spor ortamında aşağılanma, zorbalık, dışlanma, aşırı rekabet baskısı, uygunsuz yetişkin davranışı ve akran şiddeti gibi risklerden korunmasını içerir. Dolayısıyla spor türü, grup yapısı, antrenör tutumu ve kurum kültürü çocuğun gelişimsel özellikleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

Spor kurumunun koruyucu kapasitesi, psikososyal güvenlik açısından yönlendirme kararının temel bileşenlerinden biridir. Bildirim yollarının açık olması, antrenörlerin çocuk koruma farkındalığı, akran ilişkilerinin izlenmesi ve çocuğun kendisini ifade edebileceği güvenli kanalların bulunması yönlendirme kararını güçlendirebilir. Kurumsal güvenlik belirsiz olduğunda spora uygunluk kararı yeniden ele alınmalıdır. Psikososyal güvenlik, yönlendirme öncesinde kontrol edilen ve süreç içinde izlenen dinamik bir alandır.

Uygunluk Kararı ve Yönlendirme Seçenekleri

Spora uygunluk kararı, risk, ihtiyaç, güç, erişim, çocuk katılımı ve güvenlik bileşenlerinin birlikte değerlendirilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı, çocuğun spora katılmasını tek bir olumlu seçenek olarak görmemektedir. Uygunluk kararı, çocuğun hangi spor alanına hangi düzeyde, hangi kurum aracılığıyla ve hangi izlem koşullarıyla katılabileceğini belirlemektedir. Spor önerisi, mesleki değerlendirme sonucuna dayalı bir yönlendirme planı hâline gelmektedir.

Spora uygunluk kararı üç temel sonuca açılabilir. İlk durumda çocuk için güvenli, erişilebilir ve gelişimsel açıdan anlamlı bir spor ortamı bulunduğu yönlendirme başlatılabilir. İkinci durumda çocuğun spora ilgisi vardır fakat aile desteği, ulaşım, güvenlik veya kurum kapasitesi sınırlıdır. Böyle bir durumda koşullar güçlendirilmeden yönlendirme başlatılmamalıdır. Üçüncü durumda spor katılımı o an için çocuğun risk düzeyi, güvenlik ihtiyacı veya psikososyal durumu ile uyumlu görünmeyebilir. Karar, sporun reddi değil, çocuğun yararına uygun zaman ve koşulun beklenmesi anlamına gelir.

Türkiye bağlamında ilgili karar, sosyal inceleme raporu ve çocuk koruma planı ile ilişkilendirilebilir. Sosyal incelemede çocuğun risk profili, güçlü yönleri, spor ilgisi, aile desteği, ulaşım olanağı ve hedef kurumun güvenlik kapasitesi birlikte gerekçelendirildiğinde spor veya rekreasyon temelli destek daha somut bir müdahale önerisine dönüşür. Kurumlararası koordinasyon önerinin uygulanabilirliğini artırırken izlem mekanizması sporun çocuğun yararına hizmet edip etmediğini değerlendirme imkânı sağlamaktadır.

Vaka Yönetimi, Kurumlararası İş Birliği ve Güvenli Spor

Koordinasyon, Rol Paylaşımı ve Etik Sınırlar

Spor temelli yönlendirme, sosyal hizmet vaka yönetimi içinde ele alındığında çocuğun yaşamındaki farklı sistemleri birbirine bağlayan bir müdahale hattı oluşturmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı yalnızca çocuğu spora yönlendiren aracı değildir. Uzman, değerlendirme, planlama, kurum seçimi, ilk temas, güvenlik kontrolü, izlem ve gerektiğinde revizyon adımlarını koordine eden mesleki aktördür.

Sosyal hizmet vaka yöneticisinin hizmetleri farklı ortamlar ve kurumlar arasında koordine etmesi, disiplinlerarası ve kurumlararası iş birliği içinde çalışması mesleki bir sorumluluk olarak tanımlanmaktadır (NASW, 2013). Spor temelli yönlendirmede koordinasyon ikincil bir işlemle sınırlanmamalıdır. Çocuk okulda, ailede, mahallede, sosyal hizmet sisteminde ve spor ortamında farklı ilişkiler kurar. İlişkiler arasında bağlantı kurulduğunda spor katılımı çocuğun genel vaka planıyla bütünleşebilir. Sosyal hizmet uzmanı, hizmetlerin birbirini tamamlamasını sağlayan temel koordinasyon rolünü üstlenir.

Vaka yönetimi, sporun çocuğun yaşamındaki işlevini belirginleştirmektedir. Katılım, boş zamanı değerlendirme, fiziksel hareketi artırma ve çocuğu riskli çevreden uzaklaştırma hedeflerinin yanında okul devamı, akran ilişkileri, öz düzenleme, aile iletişimi, sosyal beceri ve güvenlik göstergeleriyle birlikte anlam kazanmaktadır. Yönlendirme planı, çocuğun hangi gelişim alanlarının destekleneceğini açık biçimde ortaya koyduğunda uygulama daha izlenebilir hâle gelmektedir. İzlem süreci, sporun çocuğun yaşamında beklenen destekleyici işlevi üretip üretmediğini anlamaya yönelmektedir.

Risk altındaki çocuk ve gençlerin spora yönlendirilmesi, birden fazla kurumun sorumluluk alanına temas etmektedir. Sosyal hizmet merkezi, okul, aile, belediye, gençlik merkezi, spor kulübü, antrenör, rehberlik servisi ve çocuk koruma mekanizmaları yönlendirme sürecinde farklı roller üstlenebilmektedir. Kurumlararası yönlendirme hattı açık biçimde kurulmadığında çocuk bir kurumdan diğerine aktarılmakta, fakat sürecin kim tarafından izleneceği belirsiz kalmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı, söz konusu belirsizliği azaltan vaka koordinatörü rolüyle süreci yapılandırmaktadır.

Sosyal-sportif çalışmanın spor, refah ve gençlik çalışması arasındaki hibrit konumu, katı ve bölümlenmiş yerel politika yapıları içinde tanınma gücüyle yaşayabilmektedir (Sabbe ve arkadaşları, 2025). Hibrit yapı, spor temelli sosyal hizmet yönlendirmesinin neden açık kurumsal tasarım gerektirdiğini açıklamaya yardım eder. Spor kurumu çocuğu katılımcı veya sporcu olarak görebilir, sosyal hizmet kurumu risk ve ihtiyaç değerlendirmesine odaklanabilir, gençlik politikası ise katılımı, aidiyeti ve sosyal uyumu önceleyebilir. Yönlendirme hattı, farklı bakışları çocuk yararı etrafında birleştiren ortak çalışma zemini oluşturabilir.

Kırılgan gençlere yönelik spor çalışmalarında çok meslekli grupların sektörler arası iş birliğini destekleyebildiği ortaya konulmaktadır (D'Angelo ve arkadaşları, 2020). Antrenör, öğretmen, psikolojik danışman, aile, yerel yönetim ve gençlik çalışanı aynı çocuğun farklı yönlerini gözlemleyebilir. Koordinasyon, söz konusu gözlemleri ortak bir destek planına dönüştürür. Spor temelli yönlendirme, çok aktörlü bilgi ve sorumluluk paylaşımıyla daha güvenli ve uygulanabilir bir zemine kavuşabilir.

Rol paylaşımı, sürecin güvenli ve izlenebilir yürütülmesi açısından temel bir gerekliliktir. Sosyal hizmet uzmanı sosyal inceleme ve vaka planından, spor kurumu güvenli faaliyet ortamı ve katılım bilgisinden, okul devamsızlık ve uyum bilgisinden, aile ise çocuğun günlük devamlılığı ve güvenlik deneyimine ilişkin geri bildirimden sorumlu olabilir. Bilgi paylaşımı sınırlı, gerekli ve çocuğun yararına uygun olmalıdır. Çocuğun risk geçmişi spor ortamında damgalanmasına yol açacak biçimde aktarılmamalıdır.

Güvenli Spor, İzlem ve Revizyon

Güvenli spor, spor temelli yönlendirme sürecinde kurumlararası koordinasyonun merkezinde yer almaktadır. Çocuğun yönlendirileceği kurumun çocuk koruma kapasitesi sosyal hizmet değerlendirmesinin parçası olarak ele alınmalıdır. Davranış kuralları, antrenör eğitimi, bildirim yolları, risk azaltma önlemleri ve izleme kapasitesi yönlendirme öncesinde gözden geçirilmelidir.

Gençlik suçu ve şiddetin spor yoluyla önlenmesine ilişkin politika rehberi, çocuk ve gençlerin istismar, sömürü ve şiddetten korunmasına yönelik güvenlik önlemlerinin spor programlarının tasarımına dâhil edilmesini önermektedir (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC] ve International Olympic Committee [IOC], 2024). Program tasarımı düzeyindeki güvenlik vurgusu, sosyal hizmet yönlendirmesinin baştan koruyucu biçimde kurulmasını destekleyebilir. Spor programının hedefleri, katılımcı seçimi, antrenör sorumlulukları ve raporlama mekanizması güvenlik çerçevesiyle birlikte düzenlenebilir.

Raporlama hattının açık biçimde kurulması, kurumlararası yönlendirmede güvenlik bakış açısını güçlendirebilir. Çocuk güvenlik kaygısını antrenöre, ailesine, sosyal hizmet uzmanına veya başka bir yetişkine farklı biçimlerde aktarabilir. Kurumlar arasında bilgi akışı kurulduğunda söz konusu belirtiler ortak koruma yanıtına dönüşebilir.

Spor temelli yönlendirme, izlem mekanizması sınırlı olduğunda sosyal hizmet müdahalesi niteliğini zayıflatır. Çocuğun programa kaydedilmesi, sürecin tamamlandığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Katılımın sürekliliği, güvenlik deneyimi, spor ortamındaki uyum, aile ve okul yansımaları, akran ilişkileri ve psikososyal iyilik hâli düzenli olarak değerlendirilmelidir.

İzlem, vaka yönetimi içinde hizmet sunumunun ve sonuçların değerlendirilmesini sağlayan temel işlevlerden biridir (NASW, 2013). Spor temelli yönlendirme modeli, izlem işlevi sayesinde devamlılık ve revizyon kapasitesi kazanır. Çocuğun spora düzenli katılması tek başına yeterli bir olumlu gösterge olarak yorumlanmamalıdır. Katılımın çocuğun sosyal ilişkilerine, okul devamına, öz düzenlemesine ve güvenlik deneyimine nasıl yansıdığı değerlendirilmelidir. Sosyal hizmet uzmanı, izlem bilgilerine göre yönlendirmeyi sürdürme, değiştirme veya sonlandırma kararı alabilmektedir.

İzlem göstergeleri, yönlendirme planının başında belirlenmelidir. Devam durumu, çocuğun spor ortamında kendini güvende hissetmesi, akran ilişkileri, antrenörle iletişim, aile geri bildirimi, okul devamı, riskli akran çevresinden uzaklaşma, duygu düzenleme ve sosyal beceri gelişimi temel göstergeler arasında yer alabilir. Göstergeler çocuğun yaşına, risk düzeyine ve yönlendirme amacına göre uyarlanmalıdır. İzlem süreci yalnızca nicel devam bilgisine dayanmamalıdır. Çocuğun öznel deneyimi, spor katılımının gerçek değerini anlamak için merkezi önemdedir.

Yönlendirme planının revizyonu, başarısızlık göstergesi olarak görülmemelidir. Çocuk spor ortamına uyum sağlayamayabilir, farklı bir branşa ilgi duyabilir, güvenlik kaygısı yaşayabilir veya aile koşulları değişebilir. Sosyal hizmet uzmanı, söz konusu değişimleri planın doğal parçası olarak değerlendirmektedir. Revizyon, çocuğun yararına daha uygun bir spor türüne, farklı bir kuruma, ek aile desteğine veya geçici ara vermeye yöneltebilir. Spor temelli sosyal hizmet yönlendirmesi, esnek biçimde güncellenebildiğinde çocuk merkezli niteliğini korumaktadır.

Türkiye Bağlamında Kurumlararası Uygulanabilirlik

Türkiye bağlamında spor temelli sosyal hizmet yönlendirmesi, çocuk koruma sistemi ile gençlik ve spor hizmetleri arasında açık bir iş birliği hattı kurularak düşünülebilir. Rekreasyon ve spor tedbiri önerisi, çocuk koruma sistemi ile spor/rekreasyon alanı arasında kurulabilecek mesleki bağlantıya işaret etmektedir (Dursun ve Atamtürk, 2023). Vaka yönetimi standartları, hizmetlerin farklı ortamlar ve kurumlar arasında koordine edilmesini sosyal hizmetin temel işlevlerinden biri olarak tanımlamaktadır (NASW, 2013). Uluslararası güvenli spor çerçeveleri ise davranış kuralları, bildirim yolları, eğitim, ortaklarla çalışma ve izleme-değerlendirme başlıklarını çocuk koruma güvenceleri arasında konumlandırmaktadır (International Safeguards for Children in Sport Working Group, 2016).

Anılan dayanaklardan hareketle önerilen uygulama hattı üç aşamada özetlenebilir: sosyal inceleme, kurum seçimi ve güvenlik kontrolü, izlem planı. Sosyal incelemede çocuğun korunma ihtiyacı, gelişimsel özellikleri, eğitim durumu, aile desteği, akran çevresi, spor ilgisi, erişim imkânı ve güvenlik gereksinimi birlikte değerlendirilmelidir. Kurum seçiminde yalnızca branş ve ulaşım kolaylığına değil, çocuk koruma politikası, bildirim yolu, antrenörlerin çocukla iletişim becerisi, grup iklimi, mahremiyet duyarlılığı ve aileyle iletişim kapasitesine de bakılmalıdır. İzlem planında devam durumu, güvenlik algısı, aidiyet, akran ilişkileri, okul devamı, aile içi yansımalar ve çocuğun kendi beyanı birlikte ele alınmalıdır. Ayrıntılı uygulama önerileri tartışma bölümünde Türkiye bağlamı için ayrıca somutlaştırılmaktadır.

Spor Temelli Sosyal Hizmet Yönlendirme Modeli

Modelin Amacı, İlkeleri ve Akışı

Spor Temelli Sosyal Hizmet Yönlendirme Modeli, risk altındaki çocuk ve gençlerin spora katılımını sosyal hizmet değerlendirmesi, çocuk katılımı, güvenli spor, kurumlararası iş birliği ve izlem ilkeleriyle yapılandırmayı amaçlamaktadır. Modelin çıkış noktası, sporun etkisinin çocuğun yaşam koşulları, katılım isteği, spor türü, kurumun güvenlik kapasitesi ve yönlendirme sürecinin izlenebilirliğiyle birlikte oluştuğu kabulüdür. Dolayısıyla

spor önerisi, genel bir etkinlik tavsiyesinden ziyade sosyal hizmet müdahalesinin planlı ve gerekçelendirilebilir bir bileşeni olarak ele alınmaktadır.

Modelin ayırt edici katkısı, klasik vaka yönetimi döngüsünü spora uyarlamasının ötesinde çocuğun risk ve uygunluk değerlendirmesini, hedef spor ortamının çocuk koruma kapasitesini ve izlenebilirlik gerekliliğini aynı mesleki karar yapısı içinde birleştirmesidir. Spor türü, kurum seçimi ve izlem göstergeleri yalnızca erişilebilirlik veya ilgi ölçütüne göre kurulmaz. Çocuğun güvenliği, katılım hakkı, psikososyal durumu ve kurumun koruyucu sorumluluğu aynı model içinde değerlendirilir.

Vaka yönetiminde değerlendirme, hizmet planlama, hizmet sunumunu izleme, kurumlararası koordinasyon ve sonuçları değerlendirme işlevleri temel mesleki bileşenler arasında yer almaktadır (NASW, 2013). Anılan mantık, modelin süreç yapısını kurmaktadır. Çocuğun spora yönlendirilmesi tek bir karar anıyla sınırlı kalmamalıdır. İlk değerlendirme, kurum seçimi, güvenlik kontrolü, uygulama, geri bildirim ve revizyon aşamaları birbirini izleyen, gerektiğinde önceki adıma dönebilen aşamalar olarak düzenlenmektedir. Model, planlılık ile esnekliği aynı süreç içinde birleştirmektedir.

Sosyal hizmet uzmanı modelde çocuk ile spor kurumu arasında bağlantı kuran aracı konumunun ötesinde yer alır. Uzman, çocuğun yaşam çevresini analiz eden, spora uygunluk kararını mesleki gerekçeye bağlayan, kurumlararası bilgi akışını düzenleyen ve izlem sürecinden elde edilen verilerle planı güncelleyen koordinasyon aktörüdür. Spor kurumu, okul, aile, belediye, gençlik merkezi ve çocuk koruma sistemi ise modelde birbirini tamamlayan destek çevreleri olarak ele alınmaktadır. Çocuğun görüşü karar yapısının merkezinde yer almakta, yönlendirme süreci çocuk adına verilen tek taraflı bir karar olmaktan çıkmaktadır.

Model, dört değerlendirme eksenini beş temel soru üzerinden işler: Çocuk hangi risk ve ihtiyaçlarla karşı karşıyadır? Çocuğun güçlü yönleri ve spora ilişkin ilgisi nedir? Hangi spor türü ve kurum çocuk açısından uygun ve erişilebilir? Seçilen ortamın çocuk koruma kapasitesi hangi ölçütlerle değerlendirilmektedir? Katılım süreci hangi göstergelerle izlenecek ve gerektiğinde nasıl revize edilecektir? Sorular, yönlendirme kararını hem çocuk merkezli hem de kurumsal olarak izlenebilir hâle getirmektedir.

1. Ön değerlendirme Risk, ihtiyaç, güçlü yönler ve çevresel destekler	2. Uygunluk analizi Spor türü, erişim, ilgi ve gelişimsel uyum	3. Güvenlik kontrolü Çocuk koruma kapasitesi ve psikososyal güvenlik
4. Karar Güvenli yönlendirme / koşulları güçlendirme / erteleme	5. Uygulama Kurumlararası rol paylaşımı ve katılımın başlatılması	6. İzlem ve revizyon Devam, aidiyet, güvenlik ve gelişim göstergeleri

Şekil 1: Spor Temelli Sosyal Hizmet Yönlendirme Modeli Akışı

Kaynak: Yazar tarafından sosyal hizmet vaka yönetimi, çocuk katılımı, güvenli spor ve spor temelli sosyal içerme literatüründen sentezlenerek oluşturulmuştur.

Modelin öğeleri aynı karar yapısının farklı düzeyleri olarak düşünülmelidir. Risk, uygunluk, güvenlik ve izlem modelin dört değerlendirme eksenini oluşturur. Matris alanları söz konusu eksenlerin sosyal hizmet değerlendirmesindeki açılımını gösterir. Akış adımları uygulama sürecini, üç karar seçeneği ise yönlendirme sonucunu görünür kılar. Yönlendirme, değerlendirme eksenlerinden türeyen mesleki karar çıktısı niteliği taşır.

Modelin ilk ilkesi çocuk merkezliktir. Çocuğun yüksek yararı, katılım hakkı, güvenlik gereksinimi ve gelişimsel ihtiyaçları yönlendirme sürecinin belirleyici ölçütleri arasında yer almaktadır. Çocuğun dinlenme, oyun, rekreasyon ve kültürel yaşama katılım hakkı spor temelli yönlendirmeye hak temelli bir zemin kazandırmaktadır (UN Committee on the Rights of the Child, 2013). İlke, çocuğun görüşünün yalnızca başlangıçta değil, kurum seçimi, devam süreci ve revizyon aşamalarında da dikkate alınmasını gerektirir.

Modelin ikinci ilkesi güç temelli değerlendirmedir. Risk altındaki çocuk ve gençler yalnızca sorun davranışları veya korunma gereksinimleriyle tanımlanmamalıdır. İlgi alanları, becerileri, sosyal ilişkileri, umutları, başa çıkma yolları ve destekleyici çevresel kaynakları yönlendirme kararına dâhil edilmelidir. Spor türü ve katılım biçimi, çocuğun güçlü yönlerini görünür kılacak ve gelişimsel ihtiyaçlarını destekleyecek biçimde seçilmelidir.

Modelin üçüncü ilkesi koşulluluktur. Sporun destekleyici sonuçları, etkinliğin varlığından öte programın sosyal iklimi, antrenör yaklaşımı, akran ilişkileri, erişilebilirliği ve güvenlik kapasitesiyle birlikte oluşabilir. Model, her çocuğun doğrudan spora yönlendirilmesi varsayımı yerine, çocuğun risk profili ile hedef spor ortamının özelliklerinin birlikte değerlendirilmesini esas almaktadır.

Modelin dördüncü ilkesi güvenli spordur. Spor ortamı risk altındaki çocuklar için koruyucu bir çevre olabileceği gibi, uygun denetim ve bildirim mekanizmaları bulunmadığında yeni riskler de üretebilir. Dolayısıyla kurumun

çocuk koruma politikası, davranış kuralları, bildirim yolları, personel eğitimi ve risk azaltma önlemleri yönlendirme öncesinde gözden geçirilmelidir.

Modelin beşinci ilkesi kurumlararası hesap verebilirliktir. Spor temelli yönlendirme, tek bir kurumun iyi niyetine bırakıldığında izlenebilirliğini kaybedebilir. Sosyal hizmet uzmanı, okul, aile, gençlik merkezi, belediye ve spor kurumu arasında rol paylaşımı ve geri bildirim hattı kurulduğunda çocuk açısından daha güvenli ve sürdürülebilir bir uygulama zemini oluşabilir.

Risk-Uygunluk-Güvenlik-İzlem Matrisi ve Karar Seçenekleri

Modelin uygulamaya dönük çekirdeğini risk-uygunluk-güvenlik-izlem matrisi oluşturmaktadır. Matris, çocuğun risk profilini, güçlü yönlerini, katılım tercihini, spor türüyle uyumunu, kurumun güvenlik kapasitesini, erişim koşullarını, kurumlararası rol paylaşımını ve izlem göstergelerini birlikte değerlendirmeye yöneliktir. Matris, sosyal hizmet uzmanının yönlendirme kararını görünür, gerekçelendirilebilir ve gerektiğinde revize edilebilir hâle getirmesini amaçlamaktadır.

Tablo 1: Risk-Uygunluk-Güvenlik-İzlem Matrisi

Değerlendirme alanı	Temel soru	Sosyal hizmet odağı	Olası karar
Risk	Çocuk hangi korunma, gelişimsel, psikososyal veya sosyal dışlanma riskleriyle karşı karşıyadır?	Riskin türü, yoğunluğu, çevresel bağlamı, aciliyeti ve öncelikli koruma ihtiyacı	Güvenli yönlendirme, koşulları güçlendirme veya yönlendirmeyi erteleme seçenekleri değerlendirilir
Güç ve ihtiyaç	Çocuğun güçlü yönleri, ilgi alanları ve destek gereksinimleri nelerdir?	Beceri, motivasyon, ilişki kapasitesi, destek ihtiyacı	Spor türü ve katılım biçimi çocuğun gelişim alanlarına göre seçilir
Katılım	Çocuk hangi sporu, ortamı ve ilişki biçimini anlamlı bulmaktadır?	Çocuğun görüşü, gönüllülüğü ve güven duygusu	Yönlendirme çocukla birlikte yapılandırılır
Uygunluk	Seçilen spor türü çocuğun gelişimsel ve psikososyal durumuyla uyumlu mudur?	Spor türü-risk eşleştirmesi, grup yapısı, rekabet düzeyi	Uygun spor türü seçilir veya alternatif etkinlik belirlenir
Güvenlik	Spor kurumu çocuğu koruyacak kapasiteye sahip midir?	Çocuk koruma politikası, bildirim yolları, davranış kuralları, antrenör farkındalığı	Güvenli kurumla yönlendirme yapılır ya da kurum değişikliği düşünülür
Erişim	Çocuk spora düzenli ve güvenli biçimde ulaşabilir mi?	Ulaşım, maliyet, aile desteği, zaman, mahalle koşulları	Destekler planlanır veya erişilebilir seçenek aranır
Kurumlararası plan	Kim, hangi sorumluluğu üstlenecektir?	Rol paylaşımı, bilgi akışı, geri bildirim hattı	Vaka planı kurumlararası biçimde netleştirilir
İzlem	Katılım çocuğun yararına hizmet ediyor mu?	Devam, güvenlik, aidiyet, okul-aile yansımaları ve çocuğun öznel değerlendirmesi	Plan sürdürülür, değiştirilir veya sonlandırılır

Kaynak: Yazar tarafından sosyal hizmet vaka yönetimi, çocuk katılımı, güvenli spor ve spor temelli sosyal içerme literatüründen sentezlenerek oluşturulmuştur.

Matrisin temel işlevi, yönlendirme kararını görünür ve gerekçelendirilebilir hâle getirmektir. Risk profili, çocuk için sporun hangi ihtiyaca yanıt verebileceğini gösterir. Uygunluk ve güvenlik alanları yönlendirme yanıtının hangi koşullarda çocuğun yararına hizmet edebileceğini belirler. İzlem alanı ise kararın uygulama içinde yeniden değerlendirilmesini sağlar.

Matristeki alanlar birbirini tamamlayan karar bileşenleri olarak çalışmaktadır. Çocuğun yüksek motivasyonu, güvenlik kapasitesi zayıf bir kurum için tek başına yeterli gerekçe oluşturmaya yetmeyebilir. Erişilebilir ve güvenli bir spor kurumu, çocuğun ilgi ve gelişim ihtiyaçlarıyla uyum kurduğunda etkili bir yönlendirme alanı oluşturabilir. Risk düzeyi yüksek olan bir çocuk için spor katılımı destekleyici olabilir ancak izlem yoğunluğu artırılmadan yönlendirme kırılgan kalmaktadır. Model, karşılıklı bağımlılığı görünür kılarak kararın tek boyutlu verilmesini önlemeyi amaçlamaktadır.

Model, her çocuğun doğrudan spora yönlendirilmesi gerektiği varsayımına dayanmamaktadır. Sosyal hizmet değerlendirmesi sonucunda üç temel karar seçeneği ortaya çıkmaktadır. İlk seçenek güvenli yönlendirmedir. Çocuğun spora ilgisi, güçlü yönleri, gelişimsel ihtiyaçları, erişim koşulları ve kurumun güvenlik kapasitesi uyumlu olduğunda yönlendirme başlatılabilir. Böyle bir durumda sosyal hizmet uzmanı, kurumla ilk teması kurmakta, rol paylaşımını netleştirmekte ve izlem göstergelerini belirlemektedir.

İkinci seçenek koşulları güçlendirerek yönlendirmedir. Çocuğun spora ilgisi bulunabilir fakat ulaşım, aile desteği, ekonomik koşullar, kurumun koruyucu kapasitesi veya psikososyal hazırlık düzeyi henüz yeterli olmayabilir. Böyle bir durumda spor önerisi gündemden tamamen çıkarılamayabilir. Önce gerekli destekler planlanmakta, kurumla

güvenlik ve erişim koşulları netleştirilmekte, aile veya okul desteği güçlendirilmektedir. Koşullar olgunlaştığında yönlendirme daha güvenilir bir zeminde başlatılabilir.

Üçüncü seçenek spora yönlendirmeyi erteleme veya alternatif destek önermedir. Çocuğun güvenlik ihtiyacı yüksekse, travma belirtileri yoğunlaşmışsa, spor ortamı psikososyal açıdan risk taşıyorsa veya kurumun çocuk koruma kapasitesi belirsizse spor katılımı o aşamada uygun görünmeyebilir. Karar, sporun çocuk açısından değerini reddetmekten ziyade çocuğun yararına uygun zaman, ortam ve destek koşulları oluşana kadar mesleki özeni koruma amacına dayanır. Alternatif sosyal destek, danışmanlık, aile çalışması, okul temelli müdahale veya düşük yoğunluklu rekreatif etkinlikler söz konusu aşamada değerlendirilebilir.

Türkiye bağlamında modeldeki karar seçenekleri, çocuk koruma sistemindeki sosyal inceleme, tedbir önerisi, kurumlararası koordinasyon ve izlem süreçleriyle ilişkilendirilebilir. Güvenli yönlendirme, çocuğun ihtiyaçları ve kurumun koruyucu kapasitesi uyumlu olduğunda uygulanabilir. Koşulları güçlendirerek yönlendirme, erişim, aile desteği veya güvenlik eksiklikleri tamamlandıktan sonra gündeme gelebilir. Yönlendirmeyi erteleme ise çocuğun öncelikli koruma veya kriz desteğine ihtiyaç duyduğu durumlarda çocuğun yararını önceleyen bir seçenek olarak düşünülmelidir.

TARTIŞMA

Modelin Özgün Katkısı ve Gelecek Çalışmalar

Spor Temelli Sosyal Hizmet Yönlendirme Modeli'nin özgün katkısı, sporun yararlarını genel bir kabul ile aktarmak yerine yönlendirme kararını sosyal hizmetin değerlendirme ve vaka yönetimi mantığı içinde yapılandırmasıdır. Model, risk altındaki çocuk ve gençlerin spora katılımını çocuk katılımı, güvenli spor, kurumlararası iş birliği ve izlem ilkeleriyle birlikte ele almaktadır. Böylece spor, bağımsız bir etkinlik önerisi olmaktan çok, çocuğun yaşam çevresiyle ilişkilendirilen mesleki bir karar alanı olarak değerlendirilmektedir.

Modelin ikinci katkısı, sporun koşullu değerini karar sürecinin merkezine yerleştirmesidir. Sporun destekleyici etkisi, çocuğun risk profili, ilgi alanı, gelişimsel durumu, erişim koşulları, antrenör tutumu ve grup iklimiyle birlikte oluşabilir. Dolayısıyla model, doğrudan yönlendirme kadar koşulları güçlendirerek yönlendirme ve yönlendirmeyi erteleme seçeneklerini de mesleki karar sürecine dâhil etmektedir.

Modelin üçüncü katkısı, güvenli spor ölçütlerini yönlendirme kararının ayrılmaz parçası hâline getirmesidir. Çocuk koruma politikası, bildirim yolları, personel eğitimi, davranış kuralları ve izlem kapasitesi bilinmeyen bir spor ortamına yapılan yönlendirme, çocuk açısından yeni riskler oluşturabilir. Dolayısıyla güvenlik, modelde sonradan kontrol edilen teknik bir ayrıntıdan ziyade yönlendirme öncesinde değerlendirilen temel karar bileşeni olarak konumlandırılmaktadır.

Gelecek çalışmalar açısından modelin uygulama araştırmalarıyla sınanması önem taşımaktadır. Farklı yerel bağlamlarda spor kurumlarının çocuk koruma kapasitesi, sosyal hizmet uzmanlarının kurumlararası koordinasyon imkânları, çocukların katılım deneyimleri ve ailelerin destekleyici rolü ampirik olarak incelenebilir. Pilot uygulamalar, modelin hangi yaş gruplarında, hangi risk profillerinde ve hangi spor türlerinde daha uygulanabilir olduğunu gösterebilir. Dolayısıyla model, tamamlanmış bir etkililik kanıtı olmaktan çok uygulamada sınanmaya açık bir kavramsal ve mesleki çerçeve olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye İçin Uygulama Önerileri

Türkiye'de risk altındaki çocuk ve gençlerin spora yönlendirilmesi, sosyal hizmet uygulaması ile gençlik ve spor hizmetleri arasında açık bir iş birliği düzeni kurulduğunda daha uygulanabilir hâle gelebilir. Anılan düzenin merkezinde sosyal hizmet uzmanının sosyal inceleme ve vaka koordinasyonu rolü yer almalıdır. Okul, belediye, gençlik merkezi, spor kulübü ve aile ise çocuğun devamı, güvenliği ve gelişimsel deneyimi açısından tamamlayıcı bilgi ve destek kaynakları olarak konumlandırılabilir.

Sosyal inceleme raporu, modelin Türkiye bağlamındaki başlangıç noktası olarak düşünülebilir. Raporda çocuğun risk profili, güçlü yönleri, spor ilgisi, aile desteği, okul durumu, akran çevresi, ulaşım imkânı ve güvenlik gereksinimi birlikte değerlendirildiğinde spor veya rekreasyon temelli destek daha somut bir gerekçeye kavuşur. Anılan yaklaşım, spor önerisini genel bir iyi niyet ifadesi olmaktan çıkararak çocuğun yararıyla ilişkilendirilen mesleki bir plan hâline getirir.

Kurum seçimi aşamasında gençlik merkezleri, belediye spor hizmetleri, okul temelli spor etkinlikleri, spor kulüpleri ve sivil toplum kuruluşları farklı seçenekler sunabilir. Ancak seçim yalnızca erişilebilirlik ya da branş uygunluğuna göre yapılmamalıdır. Kurumun çocuk koruma politikası, antrenörlerin çocukla çalışma becerisi, bildirim mekanizması, akran ilişkilerini izleme kapasitesi ve aileyle iletişim düzeni birlikte değerlendirilmelidir.

Kurumsal yönlendirme hattı, sosyal hizmet uzmanının çocuğu spor kurumuna yalnız bırakmadan süreci izlemesi üzerine kurulabilir. Sosyal hizmet uzmanı vaka planını ve izlem sorumluluğunu, okul rehberlik servisi eğitim ve devamsızlık bilgisini, spor kurumu katılım ve güvenlik gözlemlerini, aile ise çocuğun gündelik devamlılık ve duygu durumuna ilişkin geri bildirimi paylaşabilir. Bilgi akışı mahremiyet ilkesiyle sınırlanmalı ve yalnızca çocuğun yararı için gerekli bilgiler aktarılmalıdır.

Çocuk katılımı Türkiye’de geliştirilecek uygulama hattının temel bileşeni olarak değerlendirilmelidir. Çocuk hangi spora katılmak istediğini, hangi ortamda kendini güvende hissettiğini ve hangi koşullarda devam etmek istemediğini ifade edebilmelidir. Mahkeme, okul veya kurum yönlendirmesiyle gündeme gelen katılımlarda da çocuğun gönüllülüğü, güvenlik algısı ve görüşü düzenli olarak izlenmelidir.

Güvenli spor protokolü, sosyal hizmet merkezleri ile yerel spor kurumları arasında ortak çalışma dilini güçlendirebilir. Protokolde davranış kuralları, çocuk koruma sorumlusu veya başvuru noktası, bildirim kanalı, riskli durumlarda geri bildirim süresi, antrenör ve gönüllülere yönelik temel eğitim ile izlem toplantılarının sıklığı yer almalıdır. Anılan protokol, spor ortamının çocuğa zarar vermeden destek sunabilmesi için önleyici bir güvenlik çerçevesi oluşturabilir.

İzlem göstergeleri nicel katılım bilgisiyle sınırlı tutulmamalıdır. Çocuğun devamlılığı, spor ortamında kendini güvende hissetmesi, aidiyet duygusu, akran ilişkileri, okul devamı, aile içi yansımalar, riskli çevreden uzaklaşma ve çocuğun kendi değerlendirmesi birlikte ele alınmalıdır. İlgili göstergeler, sporun çocuğun yaşamında destekleyici bir işlev üretilip üretilmediğini anlamayı sağlayabilir.

Sürdürülebilirlik için yerel düzeyde düzenli iş birliği mekanizmaları geliştirilebilir. Sosyal hizmet merkezleri ile belediyeler, gençlik merkezleri ve spor kulüpleri arasında yazılı protokoller, belirli aralıklarla izlem toplantıları ve çocuk koruma eğitimleri oluşturulabilir. Modelin farklı illerde ve risk profillerinde denenmesi, Türkiye bağlamındaki uygulanabilirliğini ve sınırlılıklarını daha açık biçimde gösterebilir.

SONUÇ

Spor temelli uygulamalar, risk altındaki çocuk ve gençler için sosyal destek, aidiyet, gelişim ve güçlenme açısından önemli imkânlar sunabilir. Söz konusu imkânların sosyal hizmet müdahalesine dönüşebilmesi, çocuğun ihtiyaçları, güvenliği, katılım hakkı ve yaşam çevresi etrafında kurulan mesleki değerlendirme süreciyle yakından ilişkilidir. Makalede önerilen Spor Temelli Sosyal Hizmet Yönlendirme Modeli, sporun potansiyel yararlarını sosyal inceleme, vaka yönetimi, güvenli spor, çocuk katılımı, kurumlararası iş birliği ve izlem ilkeleriyle birlikte ele alan kavramsal bir çerçeve sunmaktadır.

Çalışmanın temel katkısı, spor temelli yönlendirmeyi risk, uygunluk, güvenlik ve izlem eksenlerinde bütünleştiren ve kurumlararası planlamayı ise söz konusu eksenlerin uygulanmasını sağlayan mesleki koordinasyon boyutu olarak ele alan bir karar yapısı önermesidir. Model içinde güvenli yönlendirme, koşulları güçlendirerek yönlendirme ve yönlendirmeyi erteleme seçenekleri birlikte düşünülmektedir. Anılan yönüyle model, her çocuğun doğrudan spora yönlendirilmesinden çok çocuğun yararına uygun koşulların mesleki olarak değerlendirilmesini öngörmektedir.

Türkiye açısından modelin, çocuk koruma sistemi ile gençlik ve spor hizmetleri arasında daha düzenli bir bağ kurulmasına katkı sunabileceği öngörülmektedir. Sosyal hizmet merkezleri, okullar, belediyeler, gençlik merkezleri, spor kulüpleri ve aileler arasında açık rol paylaşımı kurulduğunda spor temelli yönlendirme daha uygulanabilir hâle gelebilir. Sosyal inceleme raporlarında spor veya rekreasyon temelli desteklerin çocuğun riskleri, güçlü yönleri, katılım tercihi ve güvenlik gereksinimiyle birlikte gerekçelendirilmesi söz konusu açıdan önem taşımaktadır.

Model henüz ampirik olarak sınanmadığından, makalenin sonuçları etkililiği kanıtlanmış bir uygulama önerisi olmanın ötesinde uygulamada denenmesi ve geliştirilmesi gereken kavramsal bir çerçeve olarak değerlendirilmelidir. Gelecek araştırmalarda modelin farklı yaş grupları, risk profilleri, spor türleri ve yerel hizmet yapıları içinde nasıl işlediği incelenebilir. Pilot uygulamalar, modelin güçlü yönlerini, sınırlılıklarını ve Türkiye bağlamındaki uygulanabilirliğini daha somut biçimde ortaya koyacaktır.

Sonuç olarak sporun çocuk için taşıdığı değer, yalnızca spora katılımın başlamasıyla ortaya çıkmamaktadır. Anılan değer in güçlenmesi, çocuğun güvenli bir yetişkinle karşılaşması, kendini ifade edebileceği bir ortam bulması, damgalanmadan ilişki kurması ve gelişimini destekleyen bir topluluğun parçası hâline gelmesiyle mümkündür. Spor Temelli Sosyal Hizmet Yönlendirme Modeli, çocuğu spora taşıyan tek yönlü bir sevk sürecinden çok, çocuğun sesi, güvenliği ve gelişimsel ihtiyaçları etrafında kurulacak çok aktörlü bir sosyal hizmet hattı önermektedir.

KAYNAKÇA

- Anderson-Butcher, D., & Bates, S. (2021). Social work and youth sport. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 38, 359–365. <https://doi.org/10.1007/s10560-021-00777-6>
- Aydın, H. (2020). Spor sosyal hizmeti yaklaşımında sosyal hizmet profesyonellerinin rolü. *The Journal of Academic Social Science*, 8(100), 396–404. <https://doi.org/10.29228/ASOS.39355>
- Aykara, A., & Albayrak, H. (2016). Olumlu gençlik gelişimi yaklaşımı açısından spor etkinliklerine katılımın gençlere yansımaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(1), 77–100.
- Banjac, B., Milovanović, I. M., Matić, R. M., Popović, S., Bojanić, Z., Isidori, E., & Drid, P. (2025). Peer violence in youth sport: Do age, year of training, and type of sport affect outcomes? *Sports*, 13(4), Article 127. <https://doi.org/10.3390/sports13040127>
- Caiels, J., Milne, A., & Beadle-Brown, J. (2021). Strengths-based approaches in social work and social care: Reviewing the evidence. *Journal of Long-Term Care*, 2021, 401–422. <https://doi.org/10.31389/jltc.102>
- D'Angelo, C., Corvino, C., Cianci, E., & Gozzoli, C. (2020). Sport for vulnerable youth: The role of multi-professional groups in sustaining intersectoral collaboration. *Social Inclusion*, 8(3), 129–138. <https://doi.org/10.17645/si.v8i3.2745>
- D'Angelo, C., Corvino, C., & Gozzoli, C. (2021). The challenges of promoting social inclusion through sport: The experience of a sport-based initiative in Italy. *Societies*, 11(2), Article 44. <https://doi.org/10.3390/soc11020044>
- Duflos, J., & Nuytens, W. (2025). Physical activity and sport to fight social isolation among houseless people in “Northtown” (France). *Social Inclusion*, 13, Article 9312. <https://doi.org/10.17645/si.9312>
- Dursun, Y., & Atamtürk, E. (2023). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na yeni bir koruyucu önleyici tedbir önerisi: Rekreatyon ve spor tedbiri. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 21, 172–190. <https://doi.org/10.46218/tshd.1215577>
- European Commission. (2019). Safeguarding children in sport: A mapping study. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2766/74666>
- International Safeguards for Children in Sport Working Group. (2016). International safeguards for children in sport. UNICEF UK.
- Knevel, J., Wilken, J. P., & Schippers, A. (2024). Towards inclusive social work: Putting an ecological approach into practice. *Relational Social Work*, 8(1), 3–23. <https://doi.org/10.14605/RSW812401>
- MacPherson, E., Battaglia, A., Kerr, G., Wensel, S., McGee, S., Milne, A., Principe, F., & Willson, E. (2022). Evaluation of publicly accessible child protection in sport education and reporting initiatives. *Social Sciences*, 11(7), Article 310. <https://doi.org/10.3390/socsci11070310>
- Mayda, F. A. (2020). Jane Addams'ın unutulmuş mirasını hatırlamak: Sosyal hizmet uygulaması bağlamında sporun gücü ve potansiyeli üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1278–1306. <https://doi.org/10.33417/tsh.653350>
- McCarthy, M. K., Harris, B. S., & Gregg, K. (2022). The effectiveness of teaching life skills through sport-based interventions for youth at risk. *National Youth Advocacy and Resilience Journal*, 5(2), 1–32. <https://doi.org/10.20429/nyarj.2022.050201>
- Moustakas, L., Kalina, L., & Petry, K. (2023). The development and validation of a child safeguarding in sport self-assessment tool for the Council of Europe. *International Journal on Child Maltreatment: Research, Policy and Practice*, 6, 109–118. <https://doi.org/10.1007/s42448-022-00131-y>
- National Association of Social Workers. (2013). NASW standards for social work case management. National Association of Social Workers.
- Nelson, H. J., Spurr, S., & Bally, J. M. G. (2022). The benefits and barriers of sport for children from low-income settings: An integrative literature review. *SAGE Open*, 12(1). <https://doi.org/10.1177/21582440221087272>
- Newman, T. J., Okamoto, K., Kimiecik, C., Magier, E., Beasley, L., Shute, L., Knuettel, M., Tarr, C., & Tucker, A. R. (2022). Sport as an emerging area of social work practice: New playmakers in the athletic arena. *Sport Social Work Journal*, 1(1), 35–52.

- Oettle, L., & Greiner, J. (2025). Coping with poverty and social exclusion: Promoting capabilities through long-term sports participation. *Social Inclusion*, 13, Article 8341. <https://doi.org/10.17645/si.8341>
- Opinion Research Services. (2023). Enhanced Case Management Evaluation: Phase 2: Analysis of reoffending rates. Opinion Research Services.
- Piggott, C. L., Spray, C. M., Mason, C., & Rhind, D. (2024). Using sport and physical activity interventions to develop life skills and reduce delinquency in youth: A systematic review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2024.2349994>
- Rapp, C. A., Saleebey, D., & Sullivan, W. P. (2005). The future of strengths-based social work. *Advances in Social Work*, 6(1), 79–90.
- Sabbe, S., De Droogh, L., Leenknecht, C., & Verstraete, A. (2025). Social-sportive work and local policy: Reflections from the Flemish case. *Social Inclusion*, 13, Article 9383. <https://doi.org/10.17645/si.9383>
- Super, S., Wentink, C. Q., Verkooijen, K. T., & Koelen, M. A. (2017). Exploring the sports experiences of socially vulnerable youth. *Social Inclusion*, 5(2), 198–209. <https://doi.org/10.17645/si.v5i2.864>
- Tuakli-Wosornu, Y. A., Kirby, S. L., Tivas, A., & Rhind, D. (2023). The journey to reporting child protection violations in sport: Stakeholder perspectives. *Frontiers in Psychology*, 13, Article 907247. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.907247>
- UN Committee on the Rights of the Child. (2013). General comment No. 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31) (CRC/C/GC/17). United Nations.
- Ungar, M. (2002). A deeper, more social ecological social work practice. *Social Service Review*, 76(3), 480–497. <https://doi.org/10.1086/341185>
- United Nations Office on Drugs and Crime, & International Olympic Committee. (2024). Preventing youth crime and violence through sports: A policy guide. United Nations Office on Drugs and Crime.
- Zhuang, Z., Yang, X., Chen, X., & Wang, H. (2025). Field study: How are vulnerable children in China developing through sport-based social projects? *Social Inclusion*, 13, Article 9367. <https://doi.org/10.17645/si.9367>